

Sebestyénné Stetina Ilona: A NAPSZÁM

Arad megyében, ott, ahol a bortermelő hegyalja már a nagy magyar alföld végtelen síkjával olvad egybe, messze terjedő gyönyörű tölgyerdők s arany kalással ékes szántóföldek váltogatják egymást. A Fehér-Körös öntözi az áldott vidéket.

Gyermekéveimben sokat szaladgáltam a téres pusztákon. De legjobban emlékezetemben maradt az a nagy nap, mikor én is arató munkát végeztem napszámba.

Nyolc-kilenc éves lehettem akkor s egy forró nyári délutánon huzakodva és ásítózva ültem anyám lábánál. A kötést az ölembe eresztettem, megkértem édesanyámat, hogy a feladat többi részét engedje el. Alig hangzott el kérésem, nagybátyám, az ispán lépett be, kinek anyámmal és testvéremmel együtt vendégei voltunk.

– Nehéz munka a kötés, ugye, szógám? – kérdé, mire én teljes meggyőződéssel azt feleltem, hogy sokkal könnyebben lehet kint a mezőn aratni és kévét kötni.

– No, ha csakugyan így gondolod, azon segíthetünk, szólt nagybátyám – holnapra megfogadlak testvéreddel együtt napszámosnak, s ha szorgalmasak lesztek, egy ezüst forint üti este a markodat!

Nagybátyám rögtön intézkedett, hogy reggel négy órakor költsenek föl.

Úgy is történt. A koránkelés egy csöppet sem esett nehezünkre, mert az izgatottságtól már a hajnali órákban elrepült az álom szemünkről. Gyorsan és minden segítség nélkül öltöztünk fel, reggelire egy pohár frissen fejt tejet kaptunk, s még alig ütötte a négyet, ott ültünk egy évvel idősebb testvéremmel a kocsiiban urambátyám mellett két oldalt; ő meg kezébe vette a gyeplőt, egyet suhintott az ostorral a lovak közé s megindultunk a szérúskert felé. A nap éppen akkor emelkedett ki a végtelennek látszó síkságból s vörös fényével be-aranyozott minden fűszálat. Nem ontotta még azt az olvasztó meleget, mint déltájban, de azért sugarainak hevétől csakhamar felszikkadt a harmat. Mire egy negyedórai kocsikázás után a szérúskertbe értünk, nyoma sem volt a hajnali hűvösségnek. Könnyen el lehetett hinni Búzás Julisnak, a béresgazda eladóleányának, kinek gondviselésére bízott minket urambátyám, hogy kegyetlen melegünk lesz ám ma, megizzadunk nagyon a nehéz munkában!

– Mit se tesz, Julis – volt rá a felelet –, ne ereszd őket az aratókhoz, mert bele találnak botorkálni valami kaszába, hanem legyen gondod rá, hogy itt a nyomtatóknál találjanak dolgot!

Ez volt az, amit Búzás Julis a kis úri napszámosokra nézve fülünk hallatára utasításul kapott. Lehetett ugyan még egyéb is, mert urambátyám félre hívta Julist s váltott vele egy két szót; de mi azzal nem sokat törődtünk, szemünknek, eszünknek dolgot adott, amit itt most láttunk.

A szérúskertben éppen nyomtatni kezdték a learatott búzát. Előttünk több helyen a földre köralakban lerakott búzakévék feküdtek; minden ilyen kör közepén egy ember állott s hat-hat lónak a kötőfék-szárát fogta a bal kezében, jobbában pedig ostort tartott, melynek gyönge pattogatása a szétterített búzán álló lovakat ügetésre indította. Gyorsan száguldott a hat ló a körben, nekünk szinte szédült bele a fejünk, s futása közben szétaposta, kinyomatta a búzakaralásokat. (Ma már ezt a munkát többnyire cséplőgépekkel végzik.) Elnéztük volna mi ezt a káprázatos szép látványt óraszámra; de Búzás Julis egy-egy fa-villát nyomott kezünkbe – neki vasvillája volt – s oda kellett állnunk a búzakaralások szélére, ahol köröskörül kívülünk még sok napszámos asszony és leány állott. Azután, amint Búzás Julis mutatta, forgatnunk kellett a búzakaralásokat, hogy felülkerüljön, ami alul volt s a lovak kinyomtathassanak minden kalászt.

Eleinte csupa gyönyörűség volt mindez; de csakhamar nehéznek éreztük a könnyű favillát, mind nagyobb és nagyobb pihenőt kellett tartanunk. Csakhogy Búzás Julis nem igen engedett pihenni. „Rajta, kisasszonykák! – mondá –, a napszámot meg kell érdemelni.” Mi dolgoztunk is erőnk teljes megfeszítésével, noha mindig nagyobb keserűséggel szívünkben. Hej, ha most otthon lehetnénk a hűvös tornácon, mennyivel könnyebb lenne a hűvösben kötögetni, mint itt a naptól és a portól tikkadtan hajladozni! Ezt gondoltuk, mikor a pusztai kis harang hét órakor reggeli pihenőre megcsendült, s valóságos üdvriadással fogadtuk a kis Julis kijelentését, hogy „most ha tetszik, jöhetnek velem reggelizni.”

Mentünk is kész örömmel. Egy nagy szalmakazal tövében telepedtünk le, s dacára, hogy már egy ízben megreggeliztünk, kitűnő étvággal fogyasztottuk a Julis barna kenyerét és paprikás szalonnáját, attól a víztől pedig, amit a vászonkorsóból innunk adott, egészen felüdültünk.

Ettől kezdve több kedvvel folytattuk a munkát. Segítettünk a kinyomtatott búzát összelapátolni, s mikor az már nagy garmadába gyűlt, töltögettük belőle a vékákat, melyekkel a búzát tisztítás, szelelés végett nagy rostába zúdították. Majd a zsák-töltögetéshez állítottak, s bár nem volt nehéz a ránk bízott munka, délfelé már annyira ellankadtunk megint mind a ketten, hogy bizony csak Búzás Julis gondviselése tartotta fenn meg-megfogyatkozó erőnket. Időnként ugyanis megmosogatta arcunkat a vászonkorsóból tenyerére öntött vízzel, másként aligha bírtuk volna ki a nagy hőséget és fáradságot.

Mind keservesebbé váló kínszenvedésünket a déli harangszó szakította félbe. Ebédelni megint a kazal tövébe ültünk. Julis lebbencslevest tálalt ez cseréptálba s egy-egy fakanalat nyomott kezünkbe, hogy kanalazzunk vele együtt a tálból. Mi bizony csak ímmel-ámmal fogtunk hozzá, de evés közben megjött az étvágyunk is, kedvünk is, úgy, hogy nemcsak a levesből, hanem azután a tálba rakott szalonnás gombócból is jóízűen eszegettünk s növekvő kedvteléssel hallgattuk a vidám munkások tréfás kötődését, hangos kacagását. Csakhogy rövid volt ez a pihenő idő is nagyon.

Ebéd után megint kezdődött a búza kévék forgatása, lapátolás, zsákolás. Nekünk már a lábunk reszketett, fülünk zúgott a fáradságtól, de felegyenesedni a világért sem volt erőnk. Hanem azért dolgoztunk félig öntudatlanul, remegő kezekkel, meghajlott derékkel. Dolgoznunk kellett, mert Búzás Julis pihenést alig engedve, könyörtelenül unszolt, hajszolt a munkára. Ez volt a titkos utasítása. A napszámot meg kellett érdemelni.

Meg is érdemeltük becsületesen. A tikkasztó hőségben is ott dolgoztunk naplementéig, s ekkor a többi munkásokkal sorba állva vártuk, míg a fizetésénél ránk kerül a sor s velük együtt mi is megkaptuk a megígért fizetést.

A napszámosok hazafelé vidáman, dalolva mentek; de nekünk a daloláshoz nem volt kedvünk. Nagyon is rászorultunk a Búzás Julis támogatására, akinek majd hogy ölbe nem kellett vennie bennünket, mert mi csak alig vonszoltuk magunkat.

Le is fektettek odahaza hamarosan s vacsorával meg se kínálhattak, mert mi bizony azonnal el is aludtunk, s aludtunk egyfolytában másnap délig. Ekkor aztán kipihenve, fel-frissülve, megéhezve ébredtünk fel. A tegnapi keserves fáradságra úgy gondoltunk vissza, mint egy nyomasztó álmra.

A nehéz munkával kiérdemelt ezüst forintot eltettük emlékül és azóta soha-soha eszünkbe sem jutott, hogy a kötést vagy valamely más kézimunkát nehéznek találjuk.